

שמורדין לפני התיבה הוא שיש לו נעימה וקולו ערב, וכדנניא במסכת תענית... אבל צריך להתפלל בכובד ראש, דתנן אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. ויעמוד באימה כמי שעומד לפני שכינה... לפיכך שליו צבור זה, אם שמח ועומד ביראה וכדכתיב עבדו את ה' ביראה וגילו ברעהו הרי זה משובח, אבל אם מתכוין להשמיע קולו ושמח לקולו שישמעו העם וישבחוהו – הרי זה מגונה, ועליו ועל כיוצא בו נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה. ומכל מקום כל שהוא מאריך בתפלתו לא טוב עשה, שבכמה מקומות אמרו לקצר מפני טורח צבור... (מתוך תשובת הרשב"א ח"א רטו).

'... ואני שמעתי משארי, החכם המרומם כמהר"ר אברהם אפומאדו ז"ל שהיה בעיר בורסה בשנים קדמונים שליו צבור אחד מופלג בזקנה, כשהיה קורא בספר תורה היה עושה תנועות בידו לרמוז מאורעות הקריאה, ונהג כן שנים הרבה. פעם אחת נכנס שם רב אחד ומנעו מזה, שנראו הדברים בעיניו דרך בזיון, ובעתוהו בחלום ואמרו לו: איש אחד שהיה מכבד להקב"ה והיה משמח בו, מנעתו מלשמחו! מיד בשחר השכים הרב לפתחו של שליו צבור לשאול ממנו מחילה, ולבקש ממנו שיחזור לתנועותיו. עד כאן. הרי שהכל הולך אחר הכוונה' (שבט מוסר לד, כג).

דף יז

'רבי אומר: אומר אני'. על ביטוי זה ע' בב"ב קכד ובקדושין ט.

'אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו'. רש"י (כאן ובסנהדרין כב:) מפרש 'קלקלתו' – שכמה שנים לא חזרה בירה, קלקלה זו היא תקנתו לשתות יין. [נראה שלפירוש זה ראוי לקרוא כן: 'שתקנתו קלקלתו']. ורבנו חננאל והרמב"ם (ביאת מקדש א, ז) והערוך ('תקן') מפרשים 'קלקלתו' – זה שאינו מכיר משמרתו ולא בית אבותיו, כיון שאינו יכול לעבוד [לכתחילה עכ"פ. ע' מרכבת המשנה] עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו – היא תקנתו לשתות שהרי אינו ראוי לעבודה כעת. לפירוש זה [דלא כרש"י] רבי אינו מתיר אלא בשאינו מכיר משמרתו ובית אביו. [והראב"ד השיגו, וכי כשיבנה בית המקדש לא יהיה שם מצרף ומטהר ומודיע המשמרות הראויות ושבתם ויומם, ויהיו ראויים לעבוד מיד. והכסף-משנה כתב: ואני אומר שכשיבנה בית המקדש אפילו אם יבנה בידי שמים, לא בו ביום שיבנה יודיע המשמרות הראויות ושבתם. ועוד שדעת הרמב"ם שבלא בגין בית המקדש אפשר להקריב קרבנות...].

'אמר אביי: כמאן שתו האידינא כהני חמרא – כרבי'. רבנו חננאל מפרש (ומובא בראבי"ה תתע) שאביי בא לומר שזה ששותים הכהנים אינו אלא כדעת יחיד, אבל יש לנהוג כחכמים ולהימנע משתיית יין. וכן אמרו במקום אחר (ע' כתובות סה.) על אביי עצמו שהיה כהן, שלא היה שותה יין. ואולם יש מפרשים שם שאביי נמנע משתיית יין משום עניות ולא מן הדין – עתוס' הרא"ש שם. וכן יש שכתבו להוכיח מברכות מב: שאביי היה שותה יין ביום טוב. אך יש לדחות לפי מה שכתבו התוס' כאן שיין שבתוך הסעודה מותר, שאינו משכר. ועוד אפשר שהיה שותה יין מוגז בכמות שאינה משכרת. – ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א צב, ב; מגדים חדשים ברכות שם.

'אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים לספר ולכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת'. רש"י (במשנתנו) כתב שדרך רוב בני אדם להסתפר בחמישי ולא בערב שבת מפני הטורח (וכן מבואר בדברי התוס' להלן ל.). וכבר הקשו אחרונים על מה שכתב מהרש"ל (או"ח רס) שמצוה להסתפר בערב שבת ולא ביום חמישי, שאין זה כבוד שבת כל כך – והלא כאן מבואר שהתירו לאנשי משמר ומעמד להסתפר אז, ורש"י מפרש שכן דרך רוב בני אדם (ע' מגן אברהם או"ח רס,א; שושנים לדוד במשנה). ואמנם בערוך השלחן (רס,ו) כתב שהאסורים להסתפר בחמישי – טועים הם שודאי אין בדבר איסור כאמור, אלא שלמעשה עדיף להסתפר ביום שישי שיש בוזה יותר כבוד שבת. וכן כתב רבי יוסף חיים (בהשלמות לשו"ת תורה לשמה, נדפס בידי חיים ס' יד עמ' קמה).

(ע"ב) 'מהרה יבנה המקדש ובעינין כהן הראוי לעבודה' –

'... וכן הוא עכשיו בזמננו, כשאנו מחכים בכל יום לגאולה, ובמלאכי ג' כתיב: פתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים. וכיון שהישועה תופיע פתאום, מוכרחים אנו עכשיו להכין עצמנו לעבודת הקרבנות, ולימוד הלכות עבודה הוא לא לשעה ולשעתים, כי אם לכמה שנים. והלויים היו צריכים ללמוד משך חמש שנים כמבואר במסכת חולין. ובפרט לכהנים שצריכים לדעת כל עניני הקודש והמקדש. ולכל זה צריכים להכין א"ע מקודם, שכאשר יבוא פתאום נהיה מוכנים לעבודתו יתב'. ועיין בסנהדרין כב,ב דלרבנן אסור כל כהן בא"י לשתות יין תמיד, שמא יבנה פתאום המקדש. וכן בעירובין מג,ב: האומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא – אסור לשתות יין כל ימי החול. ומכיון שנתקיימו בנו כל היעודים שהזכירו חז"ל על זמן הגאולה, בסוף מסכת סוטה ובסנהדרין צ"ז צ"ח, בודאי יש לקוות לגאולה מהירה, וצריך להזדרז להכין את עצמו לעבודת מעשה הקרבנות' (חפץ חיים) עה"ת בהעלותך יב,ד).

'אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא... – לפיכך נקראו נביאים וכתובים 'דברי קבלה', כי אין לך דבר הכתוב בנביאים שצריך תלמוד שלא נאמר למשה בתלמודו בסניי, אלא שלא ניתן להיכתב על ידו עד שבאו סופרים שבכל דור ודור וכתבום על פי רוח הקודש כפי שנגזר עליהם מששת ימי בראשית (מחזור ויטרי אבות עמ' 462).

ע"ע ספר המצוות לרמב"ן שרש ב.

עוד בנידון הגמרא 'מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה' – ע' בשו"ת חות יאיר קצב,ס; אגרות משה אה"ע ח"ד מד,ד.

'ערל לב' גדרו ודינו – ע' במובא בזבחים כב ובחולין קלב.

[רש"י מפרש בכ"מ 'ערל בשר' שמתו אחיו מחמת מילה. יתכן שנקט כן כדי להשמיענו שגם זה שאנוס מלמול – פסול לעבודה [ודלא כסברת התו"י (בפ"ח דיבמות) שהאנוס מלמול על פי דין, אינו בכלל 'ערל']. או שמא פירש כן כי אילו נמנע מלמול במזיד הריהו בכלל 'ערל לב', אלא שיש לצדד בזה שאם נמנע מלמול מחמת הפחד והכאב, אין זה בכלל 'ערל לב'. עפ"י הגר"ש כץ שליט"א].

בדין מלקות לערל שעבד במקדש – ע' במובא בסנהדרין פג.

ישלפניו נמי תיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני ראש חדש? – ראש חדש דאורייתא הוא ודאורייתא לא בעי חיזוק. ואם תאמר, כיון שדאורייתא לא בעי חיזוק, כל שכן כשהתוסף בו יום טוב מדברי סופרים אין צריך חיזוק, ומדוע אסור לפניו?

ויש לומר לא פלוג רבנן בתקנתם, וכיון שכל הימים-טובים שמדבריהם אסורים לפניהם, אסרו גם כאן. עוד אפשר שרצו לעשות זכר למאורע זה דאיתוקם תמידא, לכך אסרו יום שלפניו [וכיוצא בזה יש לבאר בסוגיא בראש השנה (יט) לענין יום ביטול אוכרות מן השטרות] (ע' גבורת ארי; שואל ומשיב תנינא ח"ג יד; רב פעלים ח"א או"ח ל; שפת אמת ראש השנה יט).

דף יח

רב אשי אמר: אפילו תימא לחדש חסר... רב אשי נד מתירוץ אביי שהרי קיימא לן אדר הסמוך לניסן לעולם חסר הוא (ע' ראש השנה יט), ואם כן כ"ט באדר לעולם הוא ערב ראש-חדש ניסן. (מפרשים). ואם תאמר מדוע אין מתרצים לא נצרכה אלא לשנה מעוברת, ובכ"ט באדר-א', שאין לאוסרו משום יום שלפני העמדת התמיד – שהרי התמיד איתוקם בראש חדש ניסן, ורק משום שהוא יום שלאחר כ"ח באדר אסור – מכאן יש להוכיח שעיקר אדר הוא השני, וכל הימים-טובים שבמגילת תענית אין עושים אותם אלא בשני ולא בראשון (ע' מגן אברהם תקסח סק"כ שכתב להוכיח כן מרש"י ומהגמרא להלן. ובהר-צבי כתב שההוכחה היא גם לתירוץ רב אשי, כפי האמור).